

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

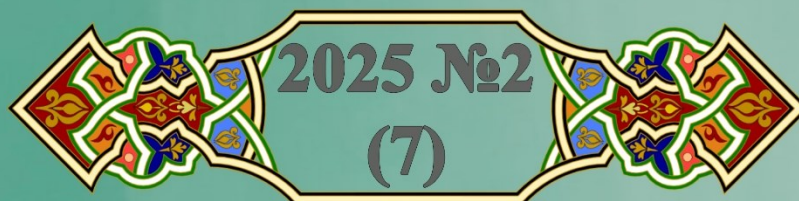
p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

SAMARQAND – 2025

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

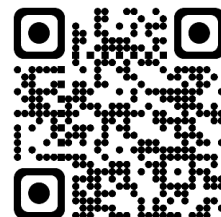
XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2025

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Juliboy ELTAZAROV

f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Roxila RUZMANOVA

f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f-m.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha
prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hotam UMUROV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abdusalam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor
(O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);

Mas’ul muharrir: **PhD, dotsent Zokir
BAYNAZAROV** (O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV**
(O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.-м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мухаббат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD, доцент Зокир
БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ
(Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)

Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)

Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara İSLAMOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);

PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

TURKIY TILLAR VA ADABIYOT TADQIQOTLARI TARIXI

Muhabbat KURBANOVA, Sevara RAHMATOVA

SHE’RIYATDA TIL BIRLIKLARI TAKRORI VA KONNOTATSIYA 8

Saparbek MIRZABAEV

QARAQALPAQ ESSE TEKSTLERINDE TENEWLERDİN STILLIK ÖZGESHELIKLERI.. 16

Faruk TOPRAK

SEMERKAND ÜZERİNE SÖYLENMİŞ BAZI ARAPÇA ŞİİRLER..... 24

Rohila RUZMANOVA

TÜRKÇENİN OKUTULMASIYLA İLGİLİ GÖRÜŞLER 32

Emrah YILMAZ

1926’DAN 2026’YA TÜRKOLOJİ’NİN ASIRLIK İRADESİ..... 38

SHOKIROV Raxmatulla, TOXIROVA Sarvinoz

SADRIDDIN AYNİY VA TURKIY ADABIYOT: MA’RIFATPARVARLIK VA UYG‘UNLIK-
NING MADANIY KO‘PRIGI 53

ESHMAMATOVA Mahliyo

TURKIY TILLAR PARALLEL KORPUSINI YARATISHDA TIL VA NUTQ BIRLIKLARI
TADQIQI..... 65

Dilorom MUMINOVA

TURKIY ADABIYOTDA G‘AZAL JANRI RIVOJIDA NOMALARNING O‘RNI..... 73

XUSHBOQOV Qobilbek

SHAFOAT RAHMATULLO TERMIZIY SHE’RIYATIDA FONETIK TAKRORLAR 79

DUSMURATOV Qahramon

IQBOL MIRZONING “BONU” ROMANIDA BADIY PSIXOLOGIZM TALQINI 87

BOYMIRZAYEV Akbarali, NAZIROV Salimbek

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI BARQAROR BIRIKMALARNING PARALLEL
LUG‘ATINI TUZISH MASALALARI 92

ATABAYEVA Guljahon

HAYKU JANRI VA UNING O‘ZBEK ADABIYOTIGA TA’SIRI 98

ERNAZAROV Rahmon, MAVLONOV Ahmadjon

OQ VA QORA LEKSEMASI TAHLILI 105

ЧОРИЕВ Баходир

ВОКАТИВНЫЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ КАК СРЕДСТВО ВЫРАЖЕНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ
СОСТОЯНИЙ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ А.П. ЧЕХОВА И А. КАХХАРА..... 112

DJUMAMURATOV Kuanishbay

FRAZEOLOGIK BIRLIK LARNING TURLI TIZIMLI TILLARDA NAMOYON BO‘LISHI-
NING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI 116

MUXAMMADIYEV Nodir

QASHQADARYO SHEVASIGA XOS O‘ZLASHMALAR TAHLILI 122

Zokir BAYNAZAROV, Zarifa XUSANOVA

TINISH BELGILAR TARIXI VA ULARNING YOZMA MATNLARDA QO‘LLANILISH
XUSUSIYATLARI..... 126

TURKIY XALQLARNING IJTIMOYIY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Rustam BERDIYEV

MARKAZIY OSIYODA KIDAN VA QORAXITOYLAR DAVRI TARIXIDAN 141

Normahammad XOLMATOV, Zarifa XOLMATOVA, Rufat KARIMOV

ISHLAB CHIQARISH IQTISODIYOTINING ILK KURTAKLARI (ZARAFSHON VOHASI)
..... 149

Odil ERGASHEV

O‘ZBEKISTONNING TOSH DAVRI USTAXONALARI 157

Mirolim BERDIQULOV

JANUBIY O‘ZBEKISTON TO‘DA-1 NEOLIT DAVRI MAKONI..... 163

Sunnatillo RASHIDOV

KARMANA HUDUDINING ARXEOLOGIK JIHATDAN O‘RGANILISHI 170

Ulug‘bek UMAROV

TAQINCHOQLAR - IJTIMOYIY TENGSIZLIK KO‘RSATKICHI 177

Saydazim AMONOV

KESH VOHASINING O‘RTA ASRLAR RUSTOQLARI 183

Anvar UMAROV

TURKMANLARNING JOYLASHISHI TARIXI (ZARAFSHON VODIYSI MISOLIDA).... 188

AZIZ MUSHTARIY!

Bu sonda turkologiya, tarix, tilshunoslik va adabiyot sohalaridagi original tadqiqotlar o‘rin olgan. She‘riyatdagi til birliklarining takrori va ma‘nodoshligi, Samarqand haqidagi arab she‘rlari va tinish belgilarining tarixiy rivojlanishi tadqiq qilinadi; turkiy ta‘lim va til ta‘limiga oid tanqidiy qarashlar, turkologiya fanining 1926-2026 yillardagi asriy iroda va taraqqiyot jarayoni o‘quvchilarimiz e‘tiboriga havola etiladi. Sadreddin Ayniyning adabiyotdagi o‘rni kabi mavzular muhokama qilinadi. Nomalarning g‘azal janridagi o‘rni, Shafaoat Rahmatulloh Termiziyning fonetik takrorlari, Iqbol Mirzoning “Bonu” romanining ko‘p tarmoqli talqinlari ham o‘quvchiga taqdim etilgan. Bundan tashqari, turk shevalarining parallel korpus tadqiqotlari, ingliz va o‘zbek tillaridagi barqaror birikmalarning parallel lug‘ati, hayku janrining o‘zbek adabiyotiga ta‘siri baholanadi. Tarix va arxeologiya sohasida Kiden va Qoraxitoy tarixi, ishlab chiqarish xo‘jaligining dastlabki bosqichlari, O‘zbekistondagi tosh davri ustaxonasi, Karmanadagi arxeologik tadqiqotlar, Kesh vohasining o‘rta asr xarobalari va turkmanlarning manzilgohlari tarixiga oid yangi topilmalar o‘rtoqlashmoqda. Jurnalimizning ushbu sonidagi tadqiqotlar turkologiya va unga aloqador fanlar bo‘yicha yangi izlanishlarga ilhom beradi, degan umiddamiz...

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

This issue includes original research in the fields of Turkology, history, linguistics and literature. While the repetition and connotation of language units in poetry, Arabic poems on Samarkand and the historical development of punctuation marks are examined; critical views on the teaching of Turkish and language education, and the century-long will and development process in the field of Turkology from 1926 to 2026 are presented to the attention of our readers. Topics such as the place of Sadreddin Ayni in literature are discussed. The role of nomes in the ghazal genre, the phonetic repetitions of Shafaoat Rahmetullah Termizi and multidisciplinary interpretations of Iqbol Mirzo's novel "Bonu" are also presented to the reader. In addition, parallel corpus studies of Turkish dialects, a parallel dictionary of permanent elements in English and Uzbek languages, and the effects of the Haiku genre in Uzbek literature are evaluated. In the field of history and archaeology, new findings are shared on the history of Kiden and Karahitay, the early stages of production economy, the stone age workshop in Uzbekistan, the archaeological research in Karmana, the medieval ruins of the Kesh oasis and the settlement history of the Turkmens. We hope that the studies in this issue of our journal will inspire new research in Turkology and related disciplines...

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Bu sayımızda, Türkoloji, tarih, dil bilimi ve edebiyat alanlarında özgün araştırmalar yer almaktadır. Şiirde dil birimlerinin tekrarı ve çağırışımı, Semerkant üzerine Arapça şiirler ve noktalama işaretlerinin tarihi gelişimi incelenirken; Türkçenin okutulması ve dil eğitimine ilişkin eleştirisel görüşler ile 1926'dan 2026'ya uzanan Türkoloji alanındaki asırlık irade ve gelişim süreci okuyucularımızın ilgisine sunulmaktadır. Sadreddin Ayni'nin edebiyattaki yeri gibi konular ele alınmaktadır. Gazel türünde namelerin rolü, Şafaoat Rahmetullah Termizi'nin fonetik tekrarları ve Iqbol Mirzo'nun "Bonu" romanına yönelik multidisipliner yorumlar da okuyucuya sunulmaktadır. Ayrıca, Türk lehçelerinin paralel korpus çalışmaları, İngiliz ve Özbek dillerindeki daimi unsurların paralel sözlüğü ile Özbek edebiyatında Haiku türünün etkileri değerlendirilmiştir. Tarih ve arkeoloji alanında ise Kiden ve Karahitaylılar tarihi, üretim iktisadının ilk aşamaları, Özbekistan'daki taş devri atölyesi, Karmana arkeolojik araştırmaları, Keş vahasının Orta Çağ kalıntıları ve Türkmenlerin yerleşim tarihi üzerine yeni bulgular paylaşılmaktadır. Dergimizin bu sayısında yer alan çalışmaların, Türkoloji ve ilgili disiplinlerde yeni araştırmalara ilham kaynağı olmasını temenni ederiz...

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

В этом выпуске представлены оригинальные исследования в области тюркологии, истории, лингвистики и литературы. В данном номере рассматриваются повтор и синонимия языковых единиц, исследуются арабские стихи о Самарканде и историческое развитие знаков препинания; вниманию наших читателей представлены критические взгляды на преподавание турецкого языка и языковое образование, а также вековой процесс развития в области тюркологии с 1926 по 2026 год. Обсуждаются такие темы, как место Садреддина Айна в литературе. Рассмотрены роль наме в развитии жанра газель, фонетические повторы Шафоата Рахметуллы Термизи и всесторонние интерпретации романа Икбола Мирзо «Бону». Также оцениваются параллельные корпусные исследования турецких диалектов, параллельный словарь устойчивых словосочетаний в английском и узбекском языках и влияние жанра хайку на узбекскую литературу. В области истории и археологии авторы делятся новыми открытиями по истории Кидена и Каракитая, исследованиями ранних этапов производительной экономики, мастерской палеолита в Узбекистане, археологическими исследованиями в Кармане, находками средневековых руин оазиса Кеш и истории поселений туркмен. Мы очень надеемся, что включённые в данный выпуск журнала исследования вдохновят вас на новые изыскания в тюркологии и смежных дисциплинах...

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

IQBOL MIRZONING “BONU” ROMANIDA BADIY PSIXOLOGIZM TALQINI

DUSMURATOV Qahramon Mamadiyevich,

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

O‘zbek tili va adabiyoti kafedrası o‘qituvchisi

(Denov, O‘zbekiston)

E-mail: qaxramondusmuratov123@gmail.com

 ORCID: 0009-0003-3875-9039

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15761286>

Annotatsiya: Iqbol Mirzoning “Bonu” romani zamonaviy adabiyotda badiiy psixologizmning yorqin namunasidir. Asar ayol qahramon Bonuning ichki portretini chizib beradi, uning hissiyotlari, orzulari va ijtimoiy muammolari bilan kurashishini aks ettiradi. Bonu o‘z shaxsiyatini shakllantirish jarayonida, atrofidagi ijtimoiy komplekslar va psixologik to‘siqlarga duch keladi. Ushbu maqolada Iqbol Mirzoning o‘ziga xos badiiy uslubi bilan o‘quvchini Bonuning ichki dunyosiga chuqur kirishga undaydi va uni o‘z muammolari bilan birga hayotning murakkabligi haqida o‘ylashga majbur qiladi.

Kalit so‘zlar: *Badiiy psixologizm, Iqbol Mirzo, “Bonu”, inson ruhiyati, ijtimoiy muammolar, qahramon, psixologik holat, qadriyatlar, orzular, kurash, zamonaviy ayol.*

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ПСИХОЛОГИЗМА В РОМАНЕ

ИКБОЛА МИРЗО «БОНУ»

Аннотация. Роман Икбола Мирзо «Бону» является ярким примером художественного психологизма в современной узбекской литературе. Произведение глубоко раскрывает внутренний портрет главной героини Бону, отображая её чувства, мечты и борьбу с социальными проблемами. В процессе формирования своей личности Бону сталкивается с социальными комплексами и психологическими барьерами, существующими в окружающем её обществе. В данной статье анализируется уникальный художественный стиль Икбола Мирзо, который побуждает читателя проникнуть во внутренний мир героини и задуматься о сложности человеческой жизни через призму её переживаний и внутренней борьбы.

Ключевые слова: *Художественный психологизм, Икбол Мирзо, «Бону», душевное состояние, социальные проблемы, герой, психологическое состояние, ценности, мечты, борьба, современная женщина.*

THE INTERPRETATION OF ARTISTIC PSYCHOLOGISM IN IQBAL MIRZO'S NOVEL “BONU”

Abstract: Iqbal Mirzo's novel “Bonu” is a vivid example of artistic psychologism in modern literature. The work paints an inner portrait of the female protagonist, Bonu, reflecting her feelings, dreams, and struggle with social problems. In the process of forming her personality, Bonu encounters social complexes and psychological obstacles. In this article, Iqbal Mirzo's unique artistic style encourages the reader to delve deeper into Bonu's inner world. It prompts her to consider the complexity of life, as well as her problems.

Key words *Artistic psychologism, Iqbal Mirzo, "Bonu", human psyche, social problems, hero, psychological state, values, dreams, struggle, modern woman.*

Kirish. Badiiy adabiyot insonshunoslik deya ta'riflangani uchun ham unda insonning shodligi, qayg'usi, ruhiyati, xarakterini haqqoniy aks ettirish ijod jarayonining mohiyatini tashkil

qiladi. Shu nuqtayi nazardan badiiy asarlar psixologizmini o‘rganish badiiy adabiyotshunoslikning eng muhim vazifalaridan biridir. Psixologizm personajlar ichki olamini ifodalash bilan bog‘liq termin bo‘lib, A.B. Yesin “Badiiy psixologizmni personajning fikrlari va hissiyotlarini chuqur ifodalash”, – deb ta’riflaydi [Quronov, 2018: 480].

A.B. Yesinning asarlari, ayniqsa, “Rus klassik adabiyoti psixologizmi” (1988) va “Adabiy asarni tahlil qilish tamoyillari va usullari” (2002) asarlarida psixoanaliz usullari va ularni rus mumtoz adabiyotiga tatbiq etishga e’tibor qaratiladi. Yesin psixologizmni personajlarning ichki dunyosini ochish usuli sifatida, shuningdek, uning badiiy matnlarni qurishdagi rolini o‘rganadi. Bu yo‘nalish, ayniqsa, A.N. Tolstoy va E.I. Zamyatin, bu yerda personajlar psixologiyasi asarning tuzilishi va ma’nosiga chuqur ta’sir qiladi [Veksler, 1948: 85].

Professor Bahodir Karimovning ta’kidlashicha: “Adabiyotshunoslikdagi psixologik metod (psixogenetik maktab) XIX asrning 70–80-yillarida G‘arbiy Yevropa va Rossiya ilmiy muhitida yuzaga keldi. Psixologik metodning taraqqiy topishida rus olimi D.N.Ovsyaniko Kulikovskiyning (1853–1920) xizmati katta bo‘lgan. “Olim o‘zining “Tushunish psixologiyasiga doir” asarida anglashga oid muhim qarashlarni ilgari suradi. Adabiyotda psixologizm muammosini o‘rganar ekan, tadqiqotchi olim A. Iyeuzitov “psixologizm” tushunchasining o‘zi ko‘p ma’noli ekanligini qayd etib, uni uchga bo‘lib ta’riflaydi: 1) “psixologizm” so‘z san’atining belgisi sifatida”; 2) “badiiy ijod mahsuli, muallif, uning personajlari va kengroq – jamiyat psixologiyasining ifodasi va aksi sifatida”; 3) “ongli va estetik tamoyilni belgilovchi” psixologizm sifatida” [Каримов, 2016: 178].

Rus adabiyotida psixologik tahlilni N.G. Chernishevskiy va boshqalar tadqiq etgan. Psixologizm turlicha ta’riflanadi, jumladan, psixologizm qahramonlarning ichki olamini chuqur tasvirlashdir. Shuningdek, o‘zbek adabiyotshunoslari badiiy psixologizmni inson obrazini yaratish vositasi sifatida ko‘radilar.

Adabiyotda inson ichki dunyosining chuqur badiiy tadqiqi “badiiy psixologizm” deb ataladi. Boshqacha aytganda, psixologizm – adabiyot va san’atda insonning turli psixik holatlari, ruhiy kechinmalarini teran tasvirlash demakdir. Shu o‘rinda badiiy psixologizm tushunchasining maydonga kelishi va qamrovining kengayishiga asos bo‘lgan psixologik yondashuv haqida to‘xtalib o‘tish lozim. Bu borada o‘zbek adabiyotshunosligida A. Alimuhamedov, H. Umurov, D. Quronov kabi olimlar muhim tadqiqotlar olib borganlar [Алимухамедов, 2011: 51-64].

“Adabiyotshunoslik lug‘ati”da badiiy psixologizm atamasiga quyidagicha ta’rif berilgan: “badiiy asarda to‘laqonli inson obrazini yaratishning muhim vositalaridan biri; personaj ruhiyatining ochib berilishi, xatti-harakatlari va gap-so‘zlarining psixologik jihatdan asoslanishi, shu maqsadlarga xizmat qiluvchi usul va vositalarning jami” [Quronov, 2018: 48]. Shu bois yozuvchining iqtidorini baholashda uning psixologik tasvir mahorati jiddiy e’tiborga olinadi.

Iqbol Mirzoning “Bonu” romani badiiy psixologizmning yuksak namunasi sifatida o‘rganish uchun katta ahamiyatga ega. Bu asar inson ruhiyatining nozik qatlamlariga chuqur kirib, qahramonlarning ichki dunyosini va hissiyotlarini jonlantiradi. Bonu o‘zining muammolari va orzulari bilan o‘zga insonlar oldida o‘zligini topishga intiladigan, o‘z hayotida kuchli ijtimoiy va shaxsiy sinovlarga duch keladigan bir obrazdir. Iqbol Mirzoning “Bonu” romani badiiy psixologizm jihatidan o‘ziga xos asar bo‘lib, unda inson ruhiyatining murakkab qatlamlari va qahramon ichki olamining nozik jihatlari muvaffaqiyat bilan tasvirlangan. Roman markazida joylashgan qahramon – Bonu o‘z hayotidagi kadrlarga muvofiq ravishda ruhiy holatlarning o‘zgarishini aks ettiradi. Uning ichki kurashi, hissiyotlari va o‘ziga nisbatan munosabati asarning badiiy chuqurligini oshiradi. Romanda badiiy psixologizm orqali Bonu hayotini tahlil qilish,

ijtimoiy muammolarni va shaxsiy sinovlarni o‘zida mujassamlashtiradi. U doimo harakatda, o‘zining ichki hissiyotlarini boshqarishga intiladi. Murod va maqsadlariga erishishda kechikishi, atrofdagilar bilan aloqalari va hayotdagi qiyinchiliklar bilan kurashi orqali o‘zini rivojlantiradi. Bonuning psixologik holati va ichki munosabatlarining ta’siri voqealarga rang beradi. Dushmanlik, g‘ayrat, sabr va umid – uning ruhiyatining asosiy ko‘rsatkichlaridir. Roman davomida Bonu muntazam qiyinchiliklardan keyin qanday qilib o‘zini topayotganini, har bir stress manbai bilan qanday kurashishini ko‘rsatadi. Bu jarayon badiiy psixologizmning muhim aspektlaridan biridir, chunki u qahramoning ichki dunyosini o‘qiganda o‘quvchiga chuqur ta’sir o‘tkazadi. Natijada, Iqbol Mirzoning “Bonu” romanida badiiy psixologizm inson ruhiyatining yanada murakkabligini, uning ma’naviyatini va hayotiy kurashlarini chuqur anglatishga xizmat qiladi. Ushbu asar har bir o‘quvchiga o‘z ichki his-tuyg‘ularini va o‘z muammolari bilan qanday kurashishini o‘ylash uchun imkoniyat yaratadi. Bonu qahramoni tarixiy kontekstda zamonamizning haqiqiy o‘zbek ayolining timsoliga aylangan.

Asarda Buxorolik yosh qiz Bonuning hayoti yoritilgan. Mir Arab madrasasi tuprog‘ini, 10 yil yalab ilmi komil bo‘lgan Mo‘min boboning o‘gitlari, adabiyot muallimi bo‘lgan otasidan, kutubxonachi onadan tarbiya olgan Bonu yoshligidan ko‘chada o‘ynab-quvna o‘sgan tengdoshlaridan farqli o‘laroq, xontaxtada tirsak sanchib, Allohning kalomini va hadisi sharifni tinglab, goho Xo‘jamnazar Huvaydo g‘azallarini o‘qib, yodlab, ularning sehri – jozibasi bilan ulg‘ayadi. Hayotining mazmuni mutolaaga aylanadi. Ammo bobosining vafoti unga ilk zarba bo‘ldi... Yillar o‘tdi u talabalar safiga qo‘shildi. Olmos bilan tanishdi. Olmosning she’riyatga ixlosmandligi ularni yaqinlashtirdi. Orada ko‘rinmas rishtalar bog‘landi. Bu rishtalar muhabbatga aylandi. Ne ajabki, bu orada Bonu taqdirning ikkinchi zarbasiga uchradi. Jonidan ortiq ko‘rgani otasidan judo bo‘ldi. Dard kelsa, qo‘sha keladi deganlaridek, tanasini oq dog‘lar o‘rab oldi. Bu orada Olmos boshqa qizga uylandi. Hayot Bonuga ko‘plab zarbalar yubordi. Lekin Bonu hayot zabralari bilan birma-bir kurashga o‘zida kuch topdi. Asarni o‘qib o‘ylanib qolasan. Oyni o‘n beshi qorong‘i bo‘lsa, o‘n beshi yorug‘ bo‘ladi, deyishadi. Lekin qani o‘sha Bonuga atalgan yorug‘lik?!

Nega Olmos uning sof muhabbatini oyoqosti qildi, nega Bonuning hayotini o‘yin qildi?! (Men ham Bonuga qo‘shilib unga ishonibman-a. Uni baxtli qiladi, deb o‘ylabman-a. Buni chin dildan xohlabman-a! Ha yigit, yigit, ahvolingizni ko‘ring! Nafs nimalar qilmadi-ya sizni?! Akasi Mirxond nega uni shuncha azoblarga tashlab qo‘ydi? Barchasini chetdan jim kuzatdi? Axir, aka otadan keyingi ota-ku?! Yusuf esa o‘z muhabbatiga yomon yo‘llar bilan erishmoqchi bo‘ldi. Agar buni muhabbat deb atash mumkin bo‘lsa. Uni deb Bonu qancha malomatlarga qoldi).

Asardagi eng salbiy obrazlardan biri – Dilbar. Uning uchun ayollik sha’ning ikki chaqalik qiymati yo‘q. Suvrati – inson, siyrati – shayton. O‘zining qilmishi yetmaganidek, Bonuni ham nopok yo‘llarga boshlamoqchi bo‘ldi. Yo‘q, Hayotda yaxshi insonlar ko‘p, juda ko‘p! Shunday insonlardan biri Shoiri opa. Uni qanday ta’riflashni bilmayapman. U farishtaning o‘zi. Hamma Bonudan yuz burib ketganda unga suyanib bo‘ldi. Qotgan non yeb bo‘lsa ham farzandlariga halol luqma yedirdi. U tufayli Bonu o‘zida yashashga kuch topdi. Bonu timsolida ayol matonati, ayol jasorati, ayol muhabbati, ayol sha’ni, ayol vafosi, ayol sabri aks etgan. Shoiri opa, Huvaydo bobo, Bobur, Alisher, Makar, Larisa obrazlari orqali hayotda inson qadrini anglataydigan, dardini his qiladigan, qalbini tushunadigan, odamlarga tayanch bo‘la oladigan insonlar tasvirlangan. Jontemir, Marina, Dilbar, Botir, Muhiddin obrazlari orqali chet elga ishlash uchun borgan, ammo aysh-ishrat qilib, bir bora beriladigan umrni behuda sarflayotgan insonlarni ko‘rish mumkin. Asarda ko‘plab ijtimoiy muammolar ham ko‘tarib chiqilgan. Bonu ishlagan maktabning ahvoli, direktor va

o‘qituvchilarning yangiliklarni qabul qila olmasliklari, “sen menga tegma, men senga tegmayman” deb yashashi, ta’limga e’tibor bermasliklari kabi.

“Tanangda og‘riq his etsang, demakki, sen tirik jonsan,

O‘zgalar og‘rigin sezsang, demakki, sen insonsan, insonsan!” [Iqbol Mirzo, 2018: 278]. Shu parcha orqali xuddiki, Bonuning butun hayotini ko‘rsatib berilgandek. U o‘zi musofir yurtida bo‘laturib Shoiri opaga yordam berdi, Ruxsoraga ko‘maklashdi, oilasini moddiy jihatdan ta’minladi. Olmosga beminnat yordam berdi, Lora va Larani hayotini saqlab qoldi. Eh-he, bunday misollarni ko‘plab keltirish mumkin. Asarda ko‘plab ibratli fikrlar, Huvaydo g‘azallaridan parchalar keltirilgan. Badiiy asar – ijodkor tafakkuri mahsuli, inson va jamiyat hayoti haqidagi tasvir. Voqealar muallif tomonidan badiiyluk qonuniyatlariga muvofiq ifodalanadi. Har bir asar davrning ijtimoiy muhitidan ta’sirlanadi. Voqealar san’at asariga aylanishi uchun ijodkor tasvir vositalaridan va psixologik tahlildan foydalanadi.

O‘z hayotini izdan chiqarib yuborgan kasallikdan iztirob chekayotgan Bonuning ruhiy holati, o‘y-xayollari romanda mahorat bilan tasvirlangan. Bunda ichki monolog imkoniyatlaridan unumli foydalanish ham hal qiluvchi ahamiyata kasb etgan. Farzandli bo‘lgan Olmos ayoli bilan Bonuni telefonda suhbatlashtiradi. Shunda Bonuning botinida shafqatsiz savollar bilan o‘z ahvolini taftish qilish istagi paydo bo‘ladi: “Xayolimda bitta savol: u xotiniga meni kim deb tanishtirgan ekan? Issiq jon, ayol zoti rashksiz yasholmaydi, kim o‘zi u, deb chimirilgandir, arazlab, achchiq-tiziq gap qilgandir. Shunda ... ey Xudo, mening Olmosim keyingi paytda diydorimdan kelishib tushgan suratimni ko‘rsatib, “Manavi qiz-da, shundanam qizg‘anasanmi, asalim, ko‘zguga bir qara, sen kimu u kim?! – deganmikan?” [Iqbol Mirzo, 2018: 278]. Bonuning ichki monologi uning o‘y-xayollari haqida muhim xulosalarni yuzaga chiqarishga xizmat qiladi. Bonu o‘zi uchun og‘riqli bo‘lgan mavzuni mushohada qilayotgan bo‘lsa ham voqelikka nisbatan o‘ta subyektiv munosabat ustunlik qiluvchi so‘zlari orqali haqiqiy tuyg‘ularini anglatib turadi. Bonu: “U meni xotiniga kim deb tanishtirgan ekan?” – deya oladi, xolos. Bu o‘rinda u Olmos so‘zini ishlatishni istamaydi. “U” deyish orqali o‘zini kamroq azoblashni xohlaydi. Keyingi gapda “mening Olmosim” jumlasidan foydalanadiki, bu o‘rinda Olmosning hali ham o‘ziniki bo‘lishini qattiq istayotgani ayon bo‘ladi. Bir so‘z bilan aytganda, Bonu “mening Olmosim” deyish uchun “Olmosning xotini” birikmasini ishlatishni xohlamaydi. Shu tariqa ichki monologdagi personaj nutqi uning ong ostidagi xohish-istaklarini ma’lum darajada oydinlashtirib turadi.

Qolaversa, ichki monolog qahramonni qiynayotgan ichki ziddiyatlarning yuzaga chiqish sabab va omillarini ko‘rsatishga ham xizmat qiladi. Bonu ruhiy jihatdan qattiq toliqqani uchun ham ba’zan o‘zini ovutishni, kamsitish bo‘lib ko‘ringan ayrim narsalarga e’tibor bermaslikni ma’qul deb biladi: “Bir payt husnimni ko‘rolmay kuykanaklik qiladigan opalarim-u xolarim kelishdi, negadir ularning ko‘zlari tub-tubida “yilt” etgan quvonch, og‘izlarining chetida kulgi ko‘rganday bo‘ldim. O‘yladimki, bu dard meni xudbinlashtirib, tubanlashtirib boryapti, shekilli, hamma narsada yomonlik ko‘radigan, qidirib topadigan bo‘lib qoldim”.

Bonu, haqiqatan ham, ba’zi qarindoshlari o‘zining musibatidan xursand bo‘layotganini biladi. Bu qarashning to‘g‘riligini boshqa epizodlar ham tasdiqlaydi. Bonu hali kasallikka chalinmay, tengsiz husni bilan barchani hayron qilgan paytda qarindoshlarining unga biroz g‘ashlik va hasad bilan “termulishlarini” qayd qilgan edi. Yusufning ahmoqligidan xursand bo‘lgan aqrabolarining borligiga ham matnda ba’zi ishoralar mavjud. Bularni chuqur anglagan Bonu ba’zi yaqinlarining o‘z dardini ko‘rib sevinayotganiga amin bo‘lsa, o‘zini biroz aldab, go‘yoki hech nima bo‘lmagandek yashashda davom etaveradi. Bu hodisani qalban e’tirof etsa, dili qattiq og‘rishini musibatlari ko‘payishini anglaydi. Shuningdek, bu e’tirof o‘tmishdagi zavqli

hayoti va bugunidagi dardli lahzalari o‘rtasida ulkan tafovut borligini qayta-qayta yodiga solaveradi. Bu esa uning iztiroblarini yanada kuchaytirib yuboradi. Shuning uchun ham Bonu: “Hamma narsadan yomonlik ko‘radigan, qidirib topadigan bo‘lib qoldim”, – deya o‘zini ovutishni ma’qul deb biladi.

O‘zbek adabiyotida ayollarga bag‘ishlangan asarlar ko‘p. Bu mavzuda qalam tebratmagan ijodkor yo‘q. Ayollarning ichki kechinmalarini ifodalash esa qiyin. Iqbol Mirzo bu vazifani yaxshi bajargan. Uning she‘riyatida sermahsullik, nasrda ham barakali ijod mavjud. Muallif “Bonu” romani bilan ayol-qizlarning hayotini yoritgan. Shoira Munira Ramazonova shunday deydi: “Iqbol aka har bir mavzuni muhokama qilar, yoshlarni ilhomlantirardi”. “Zarb” asari sportchilar hayotini, “Bonu” esa ayollarning zamonaviy hayotini tasvirlaydi. “Bonu” romani bitta qiz misolida barcha o‘zbek ayollarining hayotini ifodalaydi. Roman maktub tarzida yozilgan. Bonu boshidan o‘tkazgan sinovlari orqali jamiyatdagi muammolarni yoritadi. Asar ko‘plab kitobxonlar orasida mashhur. Erkin A‘zam bu haqda: “Dard, donolik, daqiqa tasvirlar”, – deb yozgan [Iqbol Mirzo, 2018: 278]. Yozuvchining mahorati har jumlada ko‘rinadi, badiiy san’atlar esa asarning go‘zalligini oshiradi.

Bonuning o‘zligini saqlashga juda intilishi va uning atrofidagi sharoitlar qiyin vaziyatda qolishiga olib keladi. Huvaydo bobo Bonu uchun muhim shaxs bo‘lib, uning dardini tushunishi va O‘zbekiston qadriyatlarini aks ettirishi muhim ahamiyatga ega. Olmosning asl niyatlari oshkor bo‘lgach, Bonu o‘zida vafodor bo‘lishga harakat qiladi, ammo bu uning qiyinchiliklarini kamaytirmaydi. Asar insoniy his-tuyg‘ular va ijtimoiy muammolarga diqqat bilan qaraydi.

Xulosa. Iqbol Mirzoning “Bonu” romani badiiy psixologizm jihatidan muhim ahamiyatga ega. Asar Bonuning ichki olamini va ruhiy holatini chuqur tahlil qilish orqali zamonaviy ayolning ijtimoiy roli va shaxsiy kurashlarini aks ettiradi. U o‘zining hissiyotlari va ichki kurashi orqali qiyinchiliklarga dosh berish bilan birga, o‘zligini topishga intiladi. Roman o‘quvchini Bonuning hissiy holatlari bilan birga, uning orzulari va maqsadlariga erishish yo‘lidagi kurashini ko‘rishga undaydi. Natijada “Bonu” asari har bir o‘quvchiga o‘z ichki his-tuyg‘ularini anglash va hayotdagi muammolar bilan kurashish yo‘lida ilhom beradi. Iqbol Mirzo badiiy psixologizm orqali ayol ruhiyatining nozik jihatlarini yorqin aks ettirgan. Olmos va Bonu o‘rtasidagi muhim rishtalar, umid va sevgi namunasi sifatida paydo bo‘ldi. Biroq Bonu hayotining ikkinchi zarbasi uni qiynadi. Olmos boshqa qizga uylandi va Bonu dard bilan kurashishga majbur bo‘ldi. Bu voqealar hayotning achchigligini ko‘rsatadi, muallif esa shuni tanqid qiladi.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Iqbol Mirzo. Bonu. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2018. – 278 b.
2. Jesuitov A. Estetika va adabiyotda psixologizm muammolari. // Sovet adabiyotida psixologizm muammolari: Maqolalar to‘plami. – L., 1970. – B. 39-57.
3. Quronov D. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Navoiy universiteti, 2018. – 480 b.
4. Veselovskiy T.T. Tolstoy ijodi: O‘qituvchilar uchun qo‘llanma. – L., 1958.
4. Yesin A.B. Adabiy asarni tahlil qilish tamoyillari va usullari: Darslik. – M., 2002.
5. Yesin A.B. Psixologizm // Adabiyotshunoslik. Madaniyatshunoslik. Tanlangan asarlar. – M., 2002.
6. Yesin A.B. Rus klassik adabiyotining psixologizmi: o‘qituvchi uchun kitob. – M., 1988.
7. Алимхамедов А. Абдулла Қаҳҳор ҳикояларида психологик тасвир // Ўзбек адабий танқиди (Антология). – Тошкент: Турон-Иқбол, 2011. – 544 б.
8. Каримов Б. Рухият алифбоси. – Т.: Ф.Фуллом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2016. – Б 178
9. Тулабаева Т. – Худойберди Тўхтабоев романларида бадий психологизм: Филол. ф. б. ф. док. (PhD) ... дисс. автореф. – Т., 2019.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages.
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilmfanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o’tkazilgan sammitida ko’zda tutilgan o’zaro aloqalarni jadallashtirish bo’yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O’zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro’yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUYIDAGI YO’NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snokalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекондованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatta hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

**ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2025-yil 23-iyunda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2025-yil 27-iyunda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozı. Shartlı bosma tabog‘ı –12.5.

Adadı 15 nusxa. Buyurtma № 318

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9 772992 922004